

Creatieve gemeentestichting in aandachtswijken van de stad

*Theologie, praktijk en spiritualiteit van Urban Expression*¹

‘Waar denk je aan bij de theologie van Urban Expression?’ Ik ben onderweg met een gemeentestichter van één van onze teams in Nederland. De reactie: ‘Het is hetzelfde als vragen aan een vis: Vertel eens, wat is water? Ik doe het gewoon...’

Kennismaking...

Het hart van Urban Expression ligt bij het zoeken en helpen van mensen die als team een kleine christelijke gemeenschap willen vormen in de aandachtswijken van Nederland. De teams voorzien in hun eigen financiën, door een gewone baan, door samen te delen en soms door ondersteuning van kerken of een achterban. Een mooie en spannende onderneming: creatieve gemeentestichting op plaatsen waar de kerk vrijwel niet meer aanwezig is. Zelf ben ik in 2007 met Matthijs Vlaardingerbroek op bezoek geweest bij teams van Urban Expression in Oost-Londen.

Toen ik voor het eerst de waarden en beloften las van Urban Expression was dit zoiets als thuiskomen. Ik zag verwoord wat ook mijn hart heeft, maar beter, uitdagender, scherper en ruimer dan ik het zelf had kunnen verwoorden. En ik zag de waarden geleefd op een gewone, alledaagse, niet gedwongen manier.

Urban Expression is een interkerkelijk netwerk. Dat teamleden uit diverse achtergronden en kerken komen, wordt als verrijkend gezien. Ieder van ons omarmt de waarden en beloften. Deze waarden en beloften bevatten theologische perspectieven voor zending, praktijk en spiritualiteit. In dit artikel gaan we op zoek naar deze inhoudelijke visie van Urban Expression in verbinding met praktijk en spiritualiteit.²

Het verhaal

In Groot-Brittannië werkt Urban Expression inmiddels in Oost-Londen, Manchester, Glasgow, Bristol en Stoke-on-Trent. Door vriendschapscontacten met Urban Expression in Engeland, is in 2008 een zelfstandige Nederlandse tak van start gegaan met teams in Den Haag (team wijkgemeente ‘In de praktijk’ in Spoorwijk en team Zeeheldenkwartier),³ Rotterdam (team Thugz Church)⁴ en Amersfoort (team

¹ Dit artikel geschreven door Oeds Blok is verschenen in *Soteria. Kwartaalblad voor evangelische theologische bezinning*. 27^e jaargang, nummer 3 (themanummer: ecclesiologie), 2010 p. 16-28. Drs Oeds Blok is baptistenvoorganger in Amersfoort, stafmedewerker voor de Unie van Baptistengemeenten met als aandachtsveld gemeentestichting en actief in de leiding van *Urban Expression* in Nederland.

² Hier een overzicht van gebruikte bronnen voor dit artikel. Juliet Kilpin en Stuart Murray, *Creatieve gemeentestichting in aandachtswijken van de stad. Het verhaal van Urban Expression*. (Den Haag 2008); te bestellen voor € 5,- plus verzendkosten via info@urbanexpression.nl. *Onze waarden bidden. Urban Expression dagelijkse liturgie*. Gemaakt door Sian Murray Williams (Den Haag 2009); te bestellen voor € 7,50 plus verzendkosten. Stuart Murray, ‘Anabaptist Values in Urban Expression’ (ongepubliceerde paper 2010). Voor de waarden en verdere informatie zie www.urbanexpression.nl en www.urbanexpression.org.uk.

Over Urban Expression zie Gerrit Noort, Stefan Paas, Henk de Roest en Sake Stoppels, *Als een kerk opnieuw begint. Handboek voor missionaire gemeenschapsvorming*. (Zoetermeer: Boekencentrum, 2008) p. 100-101.

Urban Expression begon in 1997 in kringen rondom de Britse theoloog en gemeentestichter Stuart Murray. Boeken van hem zijn *Churchplanting. Laying foundations*. (Padstow 1998); *Postchristendom. Church and Mission in a Strange New World*. (Sparkford 2004); *Church after Christendom*. Sparkford 2004 en *Planting Churches: A Framework for Practitioners*. (Milton Keynes 2008).

³ Meer over het werk van Matthijs en Lindsey Vlaardingerbroek in de Spoorwijk lees je in *Als een kerk opnieuw begint* p. 124-135 en in René Erwich, *Veelkleurig verlangen. Wegen van missionair gemeente-zijn*. (Zoetermeer: Boekencentrum 2008) p. 99-107.

Kruiskamp). Laten we voor de *look and feel* eerst eens terug gaan naar het begin in 1997.

Frustratie

Urban Expression was een reactie op frustratie. Gemeentestichting werd populair in Engeland in de jaren '90, maar had weinig impact op de binnensteden en aandachtswijken. Gemeenten werden gesticht in delen van de samenleving waar al veel kerken actief waren, maar zelden in delen van de stad waar de kerk niet of vrijwel niet meer aanwezig was.

Er was ook frustratie omdat veel nieuwe kerken falende modellen kopieerden. Waarom grepen gemeentestichters de kans niet om te experimenteren? Ook al waren er wel theologie-studenten die meededen aan trainingen in gemeentestichting, bijna niemand ging met deze training praktisch aan de slag. Er waren weinig betaalde plekken en veilige, voorspelbare en duidelijk omliggende rollen bleken vaak aantrekkelijker dan risicovolle, experimentele en moeilijk uit te leggen gemeentestichting.

Risico's nemen

Urban Expression is opgezet om christenen uit te dagen in hun blinde vlek als het gaat om zending in de marges van de steden, mensen aan te moedigen risico's te nemen en te experimenteren met nieuwe manieren van kerk-zijn. Het verlangen groeide om teams te vormen om te pionieren in contextuele gemeenten in de oude stadsdelen en aandachtswijken: gemeenten die geworteld zijn in hun specifieke context.

Maar wie zou zoiets willen steunen of fondsen beschikbaar willen stellen? Geen van de kerken of christelijke groeperingen geloofde er genoeg in om voor de lange termijn te investeren. En wie zou hierin willen stappen? Dit was zeker niet geschikt voor een pas startende voorganger. Aan wie moet je verantwoording afleggen? Vrijwel geen financiële zekerheid. En denk aan burn-out, pensioenpremies, regelmatig leren preken, voorgaan in trouwdiensten, begrafenissen leiden en al die andere normale voorgangerstaken...

Het was duidelijk dat teams zichzelf zouden moeten bedruipen. In de teams zouden de teamleden hun eigen ondersteuning bijeen moeten brengen en teams zouden open moeten zijn over geld en het delen van middelen. Zij zouden moeten afzien van dingen die velen verwachten in een christelijke bediening – een mooi huis, onkostenvergoedingen en telefoonrekeningen die betaald worden.

Een uitdaging vol risico... zou iemand hierop reageren? Jim en Juliet Kilpin hadden tien jaar gewoond in de binnensteden van Londen en Birmingham en veel geleerd van multiculturele gevestigde kerken. Zij hadden de training in gemeentestichting van Stuart Murray gevolgd aan het Spurgeon's College en gingen de uitdaging aan: in maart 1997 werd Jim aangesteld om het eerste team te leiden en Juliet als coördinator om toekomstige teams te werven.

⁴ Daniël de Wolf vertelt zijn eigen verhaal en het verhaal van Thugz Church in *Jezus in de Millinx. Woorden en daden in een Rotterdamse achterstandswijk*. (Kok: Kampen 2006) en *De ontdekking van het koninkrijk. Verslag van een persoonlijke zoektocht*. (Medema: Vaassen 2009). Over Thugz Church kun je ook lezen in Martijn Vellekoop en Nico-Dirk van Loo, *Ploeteren & pionieren. Nieuwe manieren van kerk zijn*. (Ark Media: Amsterdam 2009) p. 69-81.

Waarden

Voordat ze concreet overwogen binnen welke gemeenschap ze hun plek zouden zoeken, namen Jim en Juliet de tijd om samen met Stuart te doordenken welke basiswaarden ten grondslag zouden liggen aan dit initiatief. In tegenstelling tot initiatieven opgezet vanuit doelgerichte modellen, gingen zij kernwaarden verwoorden die uitdrukken 'wie zijn wij' in plaats van 'wat doen wij' en die vrijheid van expressie aanmoedigen voor teams op diverse plaatsen. De meeste mensen sluiten zich aan bij Urban Expression omdat zij enthousiast zijn geworden over deze waarden. In de woorden van Stuart en Juliet: 'Wij geloven dat diep doorleefde waarden meer fundamenteel zijn dan doelen, strategieën of modellen.'⁵

Tegen de stroom in

Geïnspireerd door deze waarden gingen Jim en Juliet nadenken over de plek waar hun team naar toe zou gaan.

'Nadat we diverse buurten hadden bezocht, kwamen we uit in Shadwell (Oost-Londen). Hier vonden we prachtige gezichten van mensen uit verschillende culturen, vol leven en kleur. Tegelijk was de armoede duidelijk zichtbaar. Ramen met lakens als gordijnen, straten vol zwerfvuil, openlijk dealen van drugs op de hoeken van de straat, werkeloze tieners die de overvolle flats ontvluchten. Een vervallen speeltuin waardoor kinderen nergens veilig kunnen spelen, een doordringende geur van curry, afval, slechte riolering, kool-monoxide, drugs en fastfood – echt verslavend!

We vroegen ons af hoe iemand ooit op het idee zou komen om hier te gaan wonen. En daar was het – Gods uitdaging om tegen de stroom in te gaan. Urban Expression zou mensen kunnen uitdagen om hier te gaan leven en de rijkdom te ontdekken die zulke gemeenschappen bieden. Alles wat we nodig hadden, waren vrijwilligers met de wil en genoeg moed om zich bij ons aan te sluiten...' (Jim en Juliet)⁶

Relaties

In het voorjaar van 2000 gaan Matthijs en Lindsey Vlaardingerbroek als voorbereiding op gemeentestichtend werk in Den Haag op studiereis naar Engeland. In Shadwell worden ze getroffen door de werkwijze, waarden en de inspiratie van Jim en Juliet. In de korte tijd dat zij daar zijn, worden ze zo gevormd door de denkwijze achter het werk van Urban Expression dat zij in de Haagse Spoorwijk een soortgelijk project starten.

De waarde van relaties blijkt ook binnen Urban Expression zelf de factor te zijn waardoor het werk langzaam groeit. Matthijs en Lindsey zijn in contact met Rick Jansen een inspiratiebron voor Villa Klarendal in Arnhem. Vanuit de groeiende vriendschap gaat in 2008 Urban Expression Nederland van start. Daniël de Wolf herkent zich in de waarden en het team van Thugz Church sluit zich aan. En in 2009 start een pionierteam in de Amersfoortse wijk Kruiskamp met twee net afgestudeerde baptisten voorgangers, uitgezonden door de plaatselijke Baptistengemeente en PKN Adventkerk, in samenwerking met de baptisten Unie.

Urban Expression is geen succesverhaal. Wel ontstaan kwetsbare gemeenschappen...

⁵ *Creatieve gemeentestichting* p. 8.

⁶ *Creatieve gemeentestichting* p. 10.

Theologische perspectieven

De doorleefde waarden en beloften vormen het hart van Urban Expression. Tijd om nu vanuit de waarden in te gaan op de theologische perspectieven van Urban Expression, in verbinding met praktijk en spiritualiteit.

Incarnatie

Het perspectief dat het verstaan van zending van de plaatselijke gemeente voor mij persoonlijk het meest op zijn kop heeft gegooid, is het nemen van de incarnatie van Jezus als voorbeeld voor het met huid en haar deel uit maken van de gemeenschap waar je leeft, woont en werkt. Waar kerken de natuurlijke neiging hebben gekregen om te zeggen: 'Kom naar ons', is dit een radicaal andere weg, verbluffend ook in z'n eenvoud. *Naar mensen toe gaan* in plaats van te verwachten dat zij *naar ons toe komen*.

'Wij geloven dat, in Jezus, God zichzelf heeft geopenbaard in een concrete tijd en plaats. Daarom voelen we ons geroepen betrokken te zijn in onze plaatselijke gemeenschap of netwerk van relaties en hier actief in deel te nemen.' (Johannes 1,14; 1 Johannes 1,1)⁷

Matthijs en Lindsey maakten dit bijvoorbeeld praktisch door tijd te nemen voor ontmoetingen in de wijk en mee te gaan doen in wat er al was. Lindsey ging piano spelen in het wijkkoor. Matthijs raakte betrokken bij de bewonersvereniging van de wijk. Langzamerhand groeiden contacten, gewoon door het leven in de wijk met elkaar te delen. Alles staat of valt met relaties. Wat voor het kerk-zijn interessant is: deze beweging is niet alleen een manier van leven van een individu, maar van een christelijke gemeenschap: de gemeenschap wordt gebouwd in het bestaande netwerk van contacten.

Incarnatie is zo nauw verbonden met contextualisatie: gemeenten die geworteld zijn in hun specifieke context. Teams die dingen doen met en niet alleen maar voor gemeenschappen. Teams die zorgvuldig luisteren om het karakter van hun leefwereld te verstaan, de cultuur en de behoeften. Teams die bezig gaan met de vragen: Wat geeft God hier? Wat is hier goed nieuws? Hoe kunnen we hier het goede nieuws van Jezus belichamen?⁸ En zo niet de fout maken om manieren van kerk-zijn op te leggen die hier niet passen. Een plantje van eigen bodem, *Gods couleur locale...*

Het voorbeeld van Jezus' incarnatie volgen is kwetsbaar. Matthijs vertelt: 'Hoe kan God nu te vinden zijn in de drek van de menselijke emoties, gebrokenheid, pijn en ellende?' is een vraag die we regelmatig tegenkomen. Het is soms veel gemakkelijker om God hoog in de hemel te zien, in al zijn heiligheid en schoonheid,

⁷ De 21 kernwaarden van Urban Expression zijn verenigd onder de kopjes relaties, creativiteit en nederigheid, samen met zeven beloften die voortvloeien uit de waarden. Dit is de eerste waarde, onder het kopje relaties. De verwijzingen naar de Bijbel zijn geen 'bewijsteksten' bij de kernwaarden, maar zijn bedoeld voor verdere doordenking.

⁸ In feite is dit theologische reflectie op een concrete tijd en plaats. Waarde (creativiteit): 'Wij geloven dat vragen en theologische bezinning belangrijk zijn in het proces van samen leren en onderscheiden van de weg die God met ons wil gaan.'

Stuart Murray en Juliet Kilpin bepleiten meer aandacht voor deze contextuele invalshoek in de theologische opleidingen. Niet alleen voor gemeentestichters, maar voor alle aankomende voorgangers. 'Je kunt zeggen dat *alle* zending in een postmoderne, post-christelijke samenleving cross-cultureel is.' ... 'Gemeentestichters in aandachtswijken moeten leren hun gemeenschappen te exegetiseren in plaats van alleen Hebreeuwse teksten. ... Het leren uit de kerkgeschiedenis vanuit een wereldwijd, missionair perspectief is meer relevant dan een institutionele, Eurocentrische benadering. Welwillend en uitgebreid graven en spitten in een andere religie kan essentieel zijn voor een toekomstige bediening.' *Creative gemeentestichting* p. 27-28.

dan om God in de 'drek' en de ellende te vinden. Gelukkig is daar het woord 'incarnatie': God wordt een baby, geboren in een stal bij de dieren; huilend, schreeuwend, poepend. God wordt mens in al zijn zwakheden en beperkingen. God toont zich kwetsbaar. Een onzichtbare God wordt zichtbaar, maar tegen welke prijs? Een leven vol armoede, onbegrip, teleurstelling, eenzaamheid, misbruikt worden, verworpen worden, sterven. Alles verliezen om alles te winnen...

Incarnatie is God die zichtbaar wordt. Maar hoe wordt God zichtbaar? Is dat niet door zijn mensen die aanwezig zijn? Die bereid zijn om zelf ook tot aan hun nek in de menselijke ellende van gebrokenheid, zonde, verdriet en wanhoop te gaan staan. Maar willen we dat wel? Wil ik dat wel?' Teams van Urban Expression willen hierin groeien en leren. Als volgelingen van Jezus dichtbij mensen durven komen, aanwezig leren zijn. En het blijft leren en je grenzen ook ontdekken: ik ben Jezus niet...

Kwetsbaarheid gaat apart genoeg hand in hand met vrijheid en genieten. Voor teamleden is het ook een ervaring is om thuis te leren zijn waar je leeft en voor de lange termijn wortels te krijgen waar je bent. Te leren van de gemeenschap waar je leeft. Zoals het team in Kruiskamp, een wijk waar relatief veel mensen geen werk en geen auto hebben en daardoor meer thuis en in de wijk zijn: 'Het rustiger levenstempo van onze mede-wijkbewoners zet ons als team aan het denken.' Maar om je eigen levensritme aan te passen, is nog niet zo makkelijk. 'Tijd nemen voor iets, dat is het belangrijkste in deze wijk. Niet haastig mijn boodschappen in m'n tas smijten en wegwezen maar weer. Nee, ik moet leren kijken, luisteren en genieten.'

'God,

...

Neem alles wat wij zijn en hopen te zijn.
Gebruik ons hier, waar U ons hebt gebracht
en help ons te zijn als Jezus.
Gebruik onze handen, onze ogen, onze oren,
onze woorden, onze stiltes
ons werk, onze rust,
ons hart en ons verstand,

...

Bevestig in ons uw uitnodiging
om uw volk te zijn hier.⁹

Ecclesiology

Voor de waarden en beloften van Urban Expression vormen doperse theologische perspectieven een belangrijke inspiratiebron.¹⁰ De doperse achtergrond biedt waardevolle inzichten voor vandaag in de visie op gemeente zijn (ecclesiology) en op navolging van Jezus.

Relaties. De doperse traditie richt zich sterk op relaties, gastvrijheid en gemeenschap. Deze nadruk op relaties is verfrissend in een tijd waarin veel

⁹ *Onze waarden bidden* p. 4-5, gebed bij de hierboven genoemde waarde.

¹⁰ Zeker niet ieder die bij Urban Expression betrokken is, voelt zich bewust verbonden met een doperse benadering. Bij het uitwerken van de waarden zijn doperse perspectieven voor Stuart Murray en Jim en Juliet Kilpin wel een inspiratiebron geweest. Vgl. Stuart Murray, 'Anabaptist Values in Urban Expression' (ongepubliceerde paper, 2010). Vgl. voor meer over de actualiteit van de doperse traditie www.anabaptistnetwork.com, een netwerk waar Stuart Murray aan verbonden is. Jim en Juliet zijn trouwens baptisten voorgangers, mede geïnspireerd door de doperse traditie.

gesproken wordt over *vormen* van kerk-zijn en organisatie.¹¹ Bij elkaar komen en samen eten is bijna synoniem voor de praktijk van veel teams van Urban Expression. Mensen uitnodigen aan je tafel, een brunch voor de zondagse viering, verhalen vertellen, kletsen over niks, lachen met elkaar. Wat past meer bij mensen dan dat?

Eenvoud. De vroege dopersen pionierden met een veel eenvoudiger vorm van kerk-zijn dan velen van hun tijdgenoten en stonden erop dat ieder binnen de gemeente zijn of haar geestelijke gaven gebruikte.¹² In de praktijk krijgen mensen uit Spoorwijk die tot geloof zijn gekomen, veel kansen om te oefenen en te experimenteren binnen de gemeenschap. Jong en oud, man en vrouw krijgen de kans om betrokken te zijn in het leiden van aanbidding, het vertellen van verhalen en missionaire preken tijdens de vieringen, het leiden van gebedstijden en Bijbelstudies.

Het principe van het 'priesterschap van alle gelovigen' daagt het team uit om wat men doet zo eenvoudig mogelijk te houden zonder de diepte te verliezen. Activiteiten worden soms expres klein en eenvoudig gehouden, zodat mensen gemakkelijker betrokken kunnen raken in een dienende taak. Dit is een blijvend spanningspunt. Het blijft eenvoudiger om als 'professional' alles zelf te doen. De verleiding hiertoe blijft groot en moet binnen de teams steeds weer weerstaan worden. De waarde en bloei van ieder is kostbaar, juist in een aandachtswijk waar mensen al vaak het gevoel hebben dat hun mening niet telt en dat er voor hen gedacht en beslist wordt.

Teamwerk. Dit is nauw verbonden met de waarde hierboven. Het leren van elkaar en elkaar aanspreken past bij de waarde van gemeenschap en de stem en plek van ieder daarin.¹³ Omdat de doperse gemeenschappen vaak klein waren en geïsoleerd, zochten ze er naar om leiders te herkennen en toe te rusten in hun eigen midden.¹⁴ Deze situatie is herkenbaar voor gemeenschappen in aandachtswijken.

Het praktisch maken van het priesterschap van alle gelovigen is één van de redenen waarom 'In de praktijk' in Spoorwijk een gewilde stageplaats is voor stagiaires van diverse opleidingen. Zij krijgen binnen het project veel ruimte en begeleiding om aan de slag te gaan met hun dromen en mogelijkheden. Over de afgelopen jaren zijn er acht ex-stagiaires blijvend betrokken gebleven bij de twee gemeentestichtende projecten. De meerderheid van hen is hiervoor speciaal verhuisd naar Den Haag.

Sinds twee jaar bestaat er geen gemeentestichtend team meer van 'In de praktijk' maar is het project een gemeente geworden. Mensen die tot geloof zijn gekomen worden betrokken in het leiding geven. Dit is nog niet zo eenvoudig omdat er sprake kan zijn van afgunst onderling, en omdat de 'middenklasse' verwachting van leiderschap aangepast moet worden. Elke twee weken is er nu een bijeenkomst waarin keuzes over de gemeenschap samen besproken worden.¹⁵

¹¹ Waarde (relaties): 'Wij geloven dat het evangelie werkt door relaties en dat het dienen van God voor een groot deel bestaat uit het opbouwen van relaties waarin wij niet alleen het evangelie van God, maar ook ons leven delen met anderen.' (1 Tessalonicenzen 2,8)

¹² Waarde (beloften): 'Wij zijn toegewijd aan een eenvoudige kerk, gericht op zending, geworteld in de plaatselijke cultuur en toerusting voor ieder in het ontwikkelen en inzetten van hun door God gegeven gaven.' (1 Korinthiërs, 9,22; Romeinen 12,6-8)

¹³ Waarde (relaties): 'Wij zien het vitale belang van teamwerk, netwerken en rekenschap afleggen aan elkaar en erkennen dat individuen en kerken elkaar nodig hebben.' (Efeziërs 4,11-13; Handelingen 2,42-46)

¹⁴ Waarde (creativiteit): 'Wij geloven niet in het afhankelijk maken van anderen aan onszelf, maar in het ontwikkelen van lokaal leiderschap, dat de capaciteit heeft om zichzelf in stand te houden en te vermenigvuldigen in gemeenten die groeien naar volwassenheid.' (Handelingen 14,23)

¹⁵ Wouter Bont en Edward Idema schreven een waardevolle scriptie over de vraag wat er nodig is om lokaal leiderschap te laten groeien in de context van een aandachtswijk en wat hierin mogelijk is. Zij ontwikkelden voor de teams van Urban Expression een praktisch model van vijf niveaus van het

'Jezus, behoed ons
voor de valkuilen van het kerkleven
voor eindeloze discussies
over dingen die geen gewicht hebben
of betekenis in uw koninkrijk.

...

Doe onder ons opstaan
mannen en vrouwen
jonge mensen en kinderen
met de gaven die nodig zijn
om hier uw koninkrijk te bouwen.

...

Maak ons tuinlieden in uw koninkrijk
die veel van mest houden!¹⁶

Navolging van Jezus en het koninkrijk van God

In de waarden en praktijk van Urban Expression speelt het waagstuk van het 'volgen-achter-Jezus-aan' een centrale rol. Er ligt een verbinding met doperse perspectieven, al spelen deze als zodanig voor de teams meestal niet eens bewust een rol. Het gaat meer om het ontdekken van de stijl en de weg van het koninkrijk vanuit Jezus' leven en onderwijs, die stijl leven en deze weg gaan vandaag.

Er ontstaat hierdoor een manier van leven die een combinatie is van radicaal en heel gewoon. Radicaal door het doen van Jezus' woorden en het niet vasthouden aan eigen comfort. Gewoon doordat het volgen van Jezus niet uit allerlei super daden of 'hoog geestelijke toeren' blijkt te bestaan, maar uit *down to earth* menselijk contact, eerlijk, mooi, pijnlijk... We gaan een aantal perspectieven langs.

De weg. Het volgen van Jezus wordt gezien als het gaan van een weg: op weg naar Jezus, op weg met Jezus. De gerichtheid op Jezus en de weg gaan van het volgen van Hem geeft een heel andere dynamiek dan het voldoen aan normen en regels of het proberen goed en fatsoenlijk (en perfect) te zijn. Er is ruimte om mensen vanuit waar zij zich bevinden te helpen om de weg van Jezus te ontdekken, ruimte voor wat 'onaf' is, ruimte voor nieuwe kansen. Tegelijk is er een appèl en prikkel voor ieder om zich echt aan Jezus toe te vertrouwen en elke keer zijn weg te durven gaan. Leerling te blijven in plaats van gearriveerd te zijn.¹⁷

Het volgen van Jezus als het gaan van een weg werkt ook door in het gemeente-zijn. Een gemeente waar je al bij mag horen, zelfs voordat je gelooft. Zodat je de kans kan krijgen om te gaan geloven en Jezus te gaan volgen. Het is een gemeente die open is aan de rand en toegewijd in de kern. Als mensen van de open rand naar deze kern bewegen, leren ze onderweg sommige van de verantwoordelijkheden en de toewijding rond het volgen van Jezus. Als er al een grenspunt is, dan is het de bevestiging door de doop.

overdragen van leiderschap. Wouter Bont en Edward Idema, *Zelfstandig en afhankelijk. Het overdragen van het leiderschap van een gemeente in een aandachtswijk.* (afstudeerscriptie Christelijke Hogeschool Ede 2010).

¹⁶ *Onze waarden bidden* p. 55 bij de waarde in noot 9.

¹⁷ Waarde (relaties): 'Wij beseffen dat het christelijk geloof een weg is en wij zijn toegewijd aan mensen om hen verder te helpen in hun reis op deze weg, op welk punt zij zich op dit moment ook bevinden.' (1 Korinthiërs 3,1-2). Waarde (beloften): 'Wij zijn toegewijd om Jezus centraal te stellen in ons verstaan van de Bijbel, in onze visie op zending en in alle aspecten van discipelschap.' (Johannes 13,15; Efeziërs 4,15-16).

Zwakheid en macht: God volgen aan de marges. Gods zending vindt vaak voortgang vanuit de marges. Doordat christenen en de kerk lange tijd een overheersende positie hadden, is ons besef hiervoor weggedrongen. We verwachten dat God van boven af, of vanuit het centrum werkt. Een zorgvuldige lezing van de Schriften (speciaal het leven van Jezus) en van de geschiedenis leert ons anders. Nu het christendom macht verliest, kan onze aandacht zich verplaatsen van het 'centrum van de macht' naar de 'marge van zwakheid'.

De aandachtswijken van de stad zijn niet de enige plaatsen aan de marge van de samenleving. Maar als we gevoelig willen zijn voor wat God aan het doen is, kon Hij wel eens te vinden zijn op ongedachte plaatsen. Naast de gezelligheid, moed, hoop, creativiteit, veerkracht en humor in de buurten van aandachtswijken, zijn dit plaatsen waar verwaarlozing, onrecht, armoede, ziekte, gebrokenheid, conflict en angst meer en meer aanwezig zijn. Als het evangelie goed nieuws voor de armen is, zijn dit plekken waar je Jezus zou vinden. Het is tragisch dat het evangelie vaak niet verkondigd of opgevat is als goed nieuws voor de armen. Urban Expression zet het thema zwakheid en macht en God volgen aan de marges – in alle bescheidenheid – op de agenda van de Nederlandse kerk.¹⁸

Daniël de Wolf vertelt over het voorbereiden van een toneelstuk met jongeren van The Mall (jongerencentrum Youth for Christ) in de Rotterdamse Millinxbuurt. 'Een jongen stopte ermee, nadat een ruzie bijna volledig uit de hand liep. Er werd bedreigd met wapens.' 'Nog weer later werden vlak na een training twee deelnemers voor onze ogen met veel machtsvertoon gearresteerd door een arrestatieteam. Overal om me heen zag ik auto's stoppen en agenten in burger met getrokken pistolen op de jongens afrennen.' En dan: 'De zaal liep vol... Achter de coulissen was het als altijd een gestress van jewelste en gonsde het van het gebruikelijke geruzie. Maar toen zei één van de jongens, een jongen van wie we het nooit hadden verwacht: 'Daniël, we moeten bidden!' Een andere jongen, een leiderstype, nam dat onmiddellijk over en snauwde de hele, opgewonden groep tot stilte. We gaven elkaar een hand en bogen onze hoofden en ik sprak een kort gebed uit, hopend dat de brok in mijn keel niet te erg te horen was. Het was een prachtig moment.'¹⁹

Risico en lijden. In de kerkgeschiedenis zijn er – ook in de doperse beweging – vele voorbeelden van risico nemen en lijden, waardoor er een benadering van geloof groeide waarin niet gek opgekeken werd van mislukkingen en weerstand. Ook hier komt weer een aparte mengeling naar voren in het volgen van Jezus. Niet de veilige weg kiezen, maar risico nemen en lijden. Veeleisend, durven te gaan met alles wat je hebt. En tegelijk bevrijdend: het is geen schande te falen.²⁰ Hoe verhoudt zich dit met de cultuur in onze kerken? Stuart Murray vertelde van een kerkgenootschap dat wel wilde investeren in zending, maar geen risico wilde lopen...

'God, onze bemoediger,

...

Wat wij vandaag ook op onze weg vinden,
geef ons de moed om creatief te zijn,
en het risico te nemen
van het openen van ons hart en ons verstand

¹⁸ Waarde (beloften): 'Wij zijn toegewijd aan het volgen van God in de marge van de samenleving en op verlaten plekken, in de verwachting dat we hier God zullen ontdekken, aan het werk onder mensen die machteloos zijn en op plaatsen van zwakheid.' (Jakobus 2,1-9)

¹⁹ Daniël de Wolf, *Jezus in de Millinx. Woorden en daden in een Rotterdamse achterstandswijk.* (Kok: Kampen 2006) p. 81-83.

²⁰ Waarde (creativiteit): 'Wij beseffen het belang van risico's durven nemen en van de druk op het leven in de (binnen)steden, en wij geloven dat het geen schande is te falen.' (Hebreeën 11,32-40)

voor uw pionierende Geest,
opmerkzaam dat U ons kunt roepen
om iets nieuws te doen voor U
en voor deze buurt.²¹

'*Shalom*'. Gemeentestichters zijn soms gevallen voor de dwaling van het scheiden van evangelisatie en sociale betrokkenheid. Zo zijn levendige, maar dualistische kerken opgebouwd en is het Bijbelse mandaat om de *shalom* voor de stad te zoeken uit het zicht verdwenen. In aandachtswijken is zo'n dualisme en versmalling onhoudbaar als we inheemse gemeenten willen stichten. Grenzen tussen kerk en gemeenschap zijn niet te trekken, net zo min als het theoretische onderscheid tussen evangelisatie en pastorale zorg. Gemeentestichting in aandachtswijken kent vele facetten en moet plaatsvinden binnen een holistisch verstaan van zending. Een aandachtswijk vraagt mensen die met hart en ziel en belangeloos toegewijd zijn aan Jezus' woorden 'Zoek eerst het koninkrijk van God en zijn gerechtigheid'.²²

Degenen die mensen uitzenden en ondersteunen moeten alert zijn op signalen van stress, afgestemd op de onvoorspelbaarheid van de context. Zij kunnen een perspectief van buitenaf geven wanneer gemeentestichters door de bomen het bos niet meer zien.

Vrijheid van geweten

Ook al hadden de vroege doperse gemeenschappen weinig contact met andere geloofsgemeenschappen, zij waren wel vroege pioniers van religieuze vrijheid en vrijheid van dwang in zaken van geloof en geweten.

De vrijheid van geweten heeft in onze plurale samenleving met vele geloven en overtuigingen een nieuwe actualiteit gekregen. Zeker waar geloof al snel geassocieerd wordt met geweld en dwang. Een diep geloof in de vrijheid van het hart en het geweten geeft in relaties met niet-christenen ook aan christenen de vrijheid en ontspanning om niet te hoeven beheersen. Vrijheid de ander te ontmoeten, te leren, te luisteren, en ook in je eigen overtuiging te spreken vanuit je hart. Ook de overtuiging van geloof in het evangelie van het koninkrijk zal uit het hart komen, het hart waarin God zelf werkt.

De aandachtswijken zijn bij uitstek plekken met vele kleuren en divers in cultuur en geloof. Teams van Urban Expression zijn toegewijd aan het respecteren en het opbouwen van relaties met andere geloofsgemeenschappen, bijvoorbeeld de moslimgemeenschap. Zij willen er scherp op blijven – ook naar zichzelf – om elke vorm van manipulatie of het ontnemen van vrijheid af te wijzen.²³

God als Schepper

In de theologische visie en spiritualiteit van Urban Expression vind je een bijzondere combinatie van een concentratie op navolging van Christus en een opvallend

²¹ *Onze waarden bidden* p. 19 bij de waarde in noot 17.

²² Waarde (beloften): 'Wij zijn toegewijd aan onvoorwaardelijk dienstbetoon, een holistische bediening, vrijmoedige verkondiging, prioriteit voor de armen en het zijn van een stem voor wie geen stem heeft.' (Spreuken 19,17; Romeinen 12,1). Vgl. ook Daniël de Wolf: *De ontdekking van het koninkrijk. Verslag van een persoonlijke zoektocht.* (Medema: Vaassen 2009).

Bijvoorbeeld vrede stichten is een actueel aspect van het volgen van Jezus in onze samenleving, dat uit de doperse traditie naar voren komt. Vrede stichten is ook actueel binnen de kerken zelf! Vgl. Henk Bakker, *De weg van het wassende water. Op zoek naar de wortels van het baptisme.* (Boekencentrum: Zoetermeer 2008) p. 247-248.

²³ Waarde (beloften): 'Wij zijn toegewijd aan het respecteren en het opbouwen van relaties met andere geloofsgemeenschappen en wijzen elke vorm van manipulatie of ontnemen van vrijheid af.' (Matteüs 22,37-40; Lucas 10,30-37)

vertrouwen in God als Schepper van alle mensen en God die als Schepper te vinden is in steden. De theologische achtergrond hiervan is de overtuiging dat God elk mens heeft gemaakt naar zijn beeld. In de mens legde God het meest van zichzelf, zijn creativiteit, zijn liefde, zijn leven!

De waarde van ieder in de christelijke gemeente in het priesterschap van alle gelovigen, heeft in wezen dezelfde basis als de waarde van ieder in heel de schepping. De haast niet te geloven waarheid dat ieder mens door God de Schepper geliefd is, onafhankelijk van leeftijd, geslacht, opleiding, sociale status, etniciteit en lichamelijke of geestelijke gezondheid.²⁴

De holistische theologische visie van Urban Expression van schepping, incarnatie, Gods koninkrijk en navolging van Jezus doorbreekt hier het denken en leven met menselijk ingedeelde scheidslijnen. Het verrassende is dat ik God ook ontmoet in het gezicht van de niet-christen... Dat ik God ook ontmoet in het gezicht van de vreemdeling, in het gezicht van een spelend kind in de speeltuin, in het gezicht van de kwetsbare oudere... Ik kan niet anders zeggen dan dat dit het leven mooi maakt, een nieuwe blik en nieuwe ruimte geeft, een nieuwe tinteling van leven en contact, nieuwe ontdekkingen ook over God. 'HEER, onze HEER, hoe heerlijk is uw naam over heel de aarde!' (Psalm 8)

Christenen belijden dat God de Schepper is, die het werk van zijn hand niet loslaat. Vanuit die overtuiging zijn teams van Urban Expression erdoor geraakt dat God gevonden kan worden in het hart van de stad, op plaatsen waar je het niet verwacht. Dit geeft een 'ontdek-houding' naar wat God al aan het doen is in mensen of gemeenschappen. Ook ligt hier een verbinding naar het 'uitvinden' van vormen van gebed en aanbedding die hier betekenisvol zijn.²⁵

'God van de stad,
U bent hier in
de levens van de mensen
de stenen van de gebouwen
de paden waarop we lopen
de plantsoenen die we passeren
de bomen in het park
de stemmen op de markt
de hoop en de dromen
van al onze burens.
Wij danken U daarvoor.

Geef ons ogen om U aan het werk te zien
en het verstand dat in één blik de stralen kan opmerken
van uw groeiende koninkrijk.
En wanneer wij die zien,
help ons dan een Halleluja te zingen!
Een opvrolijkend Halleluja van de straat!
Een Halleluja dat vanuit de garage door de lucht vliegt!
Een rap, urban, rasta Halleluja!

²⁴ Waarde (nederigheid): 'Wij geloven dat ieder mens geliefd is door God, onafhankelijk van leeftijd, geslacht, opleiding, sociale status, etniciteit, lichamelijke of geestelijke gezondheid en dat God werkt door alle gelovigen – en anderen naast hen.' (Galaten 3,28)

²⁵ Waarde (creativiteit): 'Wij zijn erdoor geraakt dat God gevonden kan worden in het hart van de stad en willen vormen van gebed en aanbedding 'uitvinden' die hier betekenisvol zijn.' (Hebreeën 10,19-25; Openbaring 21,1-4)

Spiritualiteit

In het leven in de aandachtswijken liggen allerlei valkuilen op de loer. Bijvoorbeeld schuldgevoel over het nemen van tijd voor jezelf en ondoordacht activisme in het vele werk dat je ziet. Teams van Urban Expression putten dankbaar uit bronnen van diverse tradities voor het ontwikkelen van een spiritualiteit die te onderhouden is en uithoudingsvermogen en kracht geeft. Net als voor ieder christen is dit een kwestie van 'to be or not to be'...

Zo worden er bijvoorbeeld manieren gezocht om de monastieke spiritualiteit te verbinden met het drukke stadsleven.²⁶ Teams van Urban Expression als een soort zendingssorde in de stad. Denk aan het lange termijn perspectief, beloften van toewijding, dagelijkse getijden, liturgie, ervaring van gemeenschap, gaven van gastvrijheid en focus op 'zijn' in plaats van doen. Mede vanuit dit perspectief is vanuit de waarden een dagelijkse liturgie van gebeden, lezingen en oefeningen ontwikkeld voor teams.²⁷ Urban Expression Nederland zorgt dat de teams onderling ook relaties kunnen opbouwen en een leergemeenschap vormen met ontmoetingen door het jaar heen.

Nederigheid

Er gebeuren mooie dingen door het werk van Urban Expression. Tegelijk is duidelijk geworden dat dit werk kleinschalig is en kwetsbaar. De waarden van Urban Expression zijn opgedeeld onder de kopjes: relaties, creativiteit, nederigheid en beloften. Tot slot iets over nederigheid. Het is voor ieder een kunst om jezelf in perspectief te houden. Zeker als je je geroepen voelt in een 'heilige' missie...

Nederigheid kan ook een soort verklede trots zijn: kijk eens hoe nederig ik ben... Toch merk ik een bevrijdende nederigheid bij de mensen binnen Urban Expression, ook verwoord in de waarden. Nederigheid in een hart voor samenwerking, waarin Gods koninkrijk prioriteit heeft boven kerkelijke belangen. Dit heeft al bijzondere allianties opgeleverd in aandachtswijken, bijvoorbeeld tussen de PKN en baptisten.

Nederigheid zie ik ook terug in de houding naar niet-christenen die zich inzetten in de aandachtswijken: er is respect voor anderen die naast ons werken en wij willen werken *met* en niet slechts voor de gemeenschap. Ook is er een besef dat Gods werk niet begint en eindigt bij wat wij als teams doen. Wij zijn dankbaar voor de fundamenten gelegd door velen in de generaties voor ons.²⁸

Jezelf in perspectief blijven zien. Dat zag ik vooral terug in deze waarde, waar ik mee afsluit: 'Wij realiseren ons dat Gods Geest waait waarheen Hij wil en daarom gaan wij er niet van uit dat ons werk altijd moet of zal blijven voortbestaan.' (onder creativiteit; Johannes 3,7-8)

²⁶ Andere bronnen van inspiratie zijn, naast de al genoemde doperse spiritualiteit: de bevrijdingsspiritualiteit met de 'voorkeursoptie voor de armen' en de Keltische spiritualiteit (vgl. www.northumbriacommunity.org.uk). Zie *Creatieve gemeentestichting* p. 38-39.

²⁷ Het al genoemde *Onze waarden bidden. Urban Expression dagelijkse liturgie*. Bijvoorbeeld het team van 'In de Praktijk' in Den Haag komt regelmatig een half uur bij elkaar, waarbij de liturgische vorm in dit boekje gebruikt wordt, inclusief de stilte. Zie voor creatieve vormen van gebed ook www.creatiefgebed.nl, een initiatief van Matthijs Vlaardingerbroek.

²⁸ Waarde (nederigheid): 'Wij respecteren anderen die naast ons werken in de (binnen)stad en zijn dankbaar voor de fundamenten gelegd door velen in de generaties voor ons.' (1 Korinthiërs 3,5-9; 1 Korinthiërs 16,15-18)

GEZOCHT

Mensen die tegen de stroom in willen gaan en gemeenten willen stichten in aandachtswijken.

Geen huisvesting.

Geen salaris.

Geen onkostenvergoeding.

Geen vooruitzichten.

Waarschijnlijk gaat het niet werken.

Kom en sluit je bij ons aan...